

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון:	מבחר יצירות מספרות העולם	–	50 נקודות
פרק שני:	נושאים בין-ז'אנריים	–	50 נקודות
	סך הכול	–	100 נקודות

בפרק הראשון יש שתי קבוצות של שאלות.

יש לענות על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (26 נקודות),

ועל שאלה אחת מן הקבוצה השנייה (24 נקודות).

(סך הכול – 50 נקודות)

בפרק השני יש לענות על שאלה אחת (50 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. **הוראות מיוחדות:** (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.

(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה שתי קבוצות של יצירות. יש לענות על השאלות בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענו על אחת מן השאלות 1–5 (26 נקודות).

נובלה

1. מיכאל קולהאס / פון קלייסט

כיצד בא לידי ביטוי בנובלה "מיכאל קולהאס" המתח בין שמירה על ערכי המוסר ובין הפרתם? הסבירו והדגו את דבריכם.

2. האף / גוגול

לפניכם קטע מן הנובלה "האף". קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.
אבל המוזר מכול, הסתום מכול - איך יכולים סופרים לבחור להם נושא שכזה?
מהו לדעתכם הנושא המרכזי בנובלה, ומה "מוזר" באופן שבו נושא זה בא לידי ביטוי בנובלה? הסבירו והדגו את דבריכם.

3. מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי

לפניכם קטע מן הנובלה "מותו של איוואן איליץ'". קראו אותו, וענו על השאלה שאחריו.
כששמעו על מותו של איוואן איליץ', הייתה מחשבתו הראשונה של כל אחד מן האדונים האלה נתונה למשמעותו של מוות זה... כיצד הוא עשוי להשפיע על שינוי מעמדם או קידומם של חברי הלשכה ושל מכריהם.
על פי דברים אלה, מהי "משמעותו של מוות זה"? הסבירו והדגו אילו משמעויות נוספות עולות בנובלה מחשיפת מחלתו של איוואן איליץ' וממותו.

4. הגלגול / קפקא

תארו את הופעתו של מוטיב הדלת בנובלה, והסבירו את תרומתו של מוטיב זה לבניית משמעות הנובלה.

5. מיכאל קולהאס / פון קלייסט; האף / גוגול; מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי; הגלגול / קפקא

ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. תארו את הסיום של הנובלה שלמדתם, והסבירו את התרומה של סיום זה לבניית משמעות הנובלה. (16 נקודות)

ב. האם סיום זה הפתיע אתכם? הסבירו והדגו את דבריכם. (10 נקודות)

קבוצה שנייה

ענו על אחת מן השאלות 6–12 (24 נקודות).

6. דון קיחוטה / סרוונטס

הכישלון של דון קיחוטה במאבקיו ידוע מראש, ובכל זאת מאבקים אלה מעוררים בקוראים עניין. תארו שניים מן המאבקים של דון קיחוטה, והסבירו מדוע תוצאותיהם ידועות מראש. בתשובתכם הסבירו גם מה בתיאור מאבקים אלה יכול לעורר בקוראים עניין.

7. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.**סונטה 130 / ויליאם שקספיר**

תרגום: שמעון זנדבנק

עיני גברתי לא שמש לא ולא;
שני – אדם הוא פי־שבֿעה מפיה;
אם שלג צח – שִׁדָּה שֶׁחום כלו;
שער אם פז הוא – אֵז ראֵשָׁה כְּפִיח.
ראיתי שושני־שני בין חוֹח,
אך על לְחִיָּה איפה שושן כֶּזֶה?
וַיֵּשׁ בְּשָׁמִים שׁוֹפָעִים יוֹתֵר נִיחוּחַ
מֵרִיחַ הַבְּלִיפִיָּה, כְּמִדָּמָה.
קוֹלָה אֲנִי אוֹהֵב, אֵךְ זֹאת לְדַעַת:
יֵשׁ מְנִיגוֹת יוֹתֵר מְרוֹמָמוֹת –
כֵּן לֹא רָאִיתִי עוֹד אֵלֶּה פּוֹסַעַת:
גְּבִרְתִּי, אוֹדָה, רִגְלָהּ עַל אֲדָמוֹת.
וְעַם כָּל זֶה יִקְרָה לִי עַד אֵין חֶקֶר
מִכָּל אִשָּׁה שֶׁנִּמְשָׁלָה לְשִׁקֵּר.

מדוע, לדעתכם, המשורר מתאר את העדפותיו דווקא על דרך השלילה?

הסבירו והדגִּימו את דבריכם.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שִׁיר לַיְלָה שֶׁל נֹדֵד / וולפגנג גיתה

תרגמו: אמיר אור ואריאל הירשפלד

מַעַל הַפְּסָגוֹת
מְנוּחָה.
בְּכָל צְמֵרוֹת
חֹשׁ הַנֶּגֶד
אֶף לֹא רַחֵשׁ רוּחַ.
בְּיַעַר הַצִּפּוּרִים שׁוֹתְקוֹת.
רַק רָגַע חֶכֶה עוֹד,
גַּם אֶתָּה תִּנּוּחַ.

הסבירו את התרומה של שם השיר לבניית משמעותו. הדגימו את דבריכם.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

רֵאשִׁית הַיָּדִידוֹת / אדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

תרגם: שמואל רגולנט

בְּשֵׁנַת אֲלִפִּים
אֲנִי מִתְכַּוֵּן עֲכָשׁוּ, כְּלוּמֵר מָחָר אוּ מִחֲרָתִים,
אֲזַמִּינֶה לְהִסָּב עִמִּי
תִּהְיֶה הַשְּׁמֶשׁ, יִהְיוּ הַמַּיִם, יִהְיֶה הָעֵשֶׁב כְּאוֹרֶחַ
נִהְיֶה חֲלוּקִים בְּדַעוּתֵינוּ: אֵלֹהִים הֵם חֲזִינוּתֵינוּ הַסּוֹעֲרִים יוֹתֵר
אֵלֹהִים הֵם צִעְדֵינוּ הָרְחוּקִים יוֹתֵר –
נִתְפָּיִס תַּחַת שְׁמֵי הַשִּׁירָה,
נִכְרִיז עַל מְמִלְכַת שְׁנֵי הַנָּצִים –
וְעַל אַחוּדֵם שֶׁל שְׁנֵי הַנָּצִים הָאֵלֶּה.

מהי תפיסת העולם של המשורר בשיר, ומהו לדעתו תפקיד השירה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בלדה / יעקב גלאטשטיין

תרגום: בנימין הרשב

תירו בי, חברים,
בשתי רגלי אשר ברחו,
אך אל תירו בראש
המהרהר על סנוניות בקו.
כך התחנן,
כשהוציאוהו עם שחר
לכפר הגדולה.
הוא לא בכה, הוא רק צבט בשערוֹת זקנו.
חוסו – התחנן – רחמו
על ראש של בן אדם.
אבל עשרים רובים כבמטח אחד
פצחו לו את הראש שהתענה
לתפס מובן של המלה –
עריק.
ואני שהייתי אחד מעשרים הרובים
תעיתי ארכות, עד שמצאתי את הקו.
לטפתי שלשה ראשים קטנים
ובגרונתי החזקתי כשבויים
את דמעותי.
אשה שתקנית וגבוהה, עם חזה מורם,
חכתה למלים שלי.
אוי, האם יכלתי לספר לה,
ואיך עצמי יכלתי להצדיק,
אפלו אם האיש היה
עריק.

הדובר בשיר נקלע לסיטואציה קשה המתרחשת בעת מלחמה.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יֶרֶחַ מְלֵא וּפְרִידָה הַקֵּטָנָה / טד יוז

תרגום: שמעון זנדבנק

עָרַב קָטָן קָרִיר שְׁנֻצְטִימֶק לְנִבְיחַת פֶּלֶב
וְקִשְׁקוּשׁ דְּלִי –

וְאַתָּה מְקִשִּׁיבָה.

קוֹר עֲכָבִישׁ, דְּרוֹף לְנִגְיַעַת הַטֵּל.
דְּלִי מוֹרֶם, דּוֹמֵם וּמְלֵא עַד שְׁפָתָיו – רֵאִי
שִׁפְתָּהּ כּוֹכֵב רֵאשׁוֹן לְרַעַד.

פְּרוֹת הוֹלְכוֹת הַבֵּיתָה שֶׁם בְּשִׁבְלִי, קוֹשְׁרוֹת
לְגִדְרוֹת זָרִים חֲמִים
שֶׁל הֶבֶל-פֶּה,
נֶהָר אֶפֶל שֶׁל דָּם, הֶרְבֵּה גּוֹשִׁים שֶׁל סֶלַע
נוֹשָׂאִים זֶהִיר־זֶהִיר חֶלֶב שֶׁלֹּא נִשְׁפָּף.

"יֶרֶחַ!", אַתָּה קוֹרֵאת פֶּתָאם, "יֶרֶחַ! יֶרֶחַ!"

הַיֶּרֶחַ נִסּוּג מְעַט כְּאֶמֶן צוֹפֶה נִדְהָם בִּיצִירָה
הַמְצָבִיעָה עָלָיו נִדְהָמָה.

התפעלות מיפי העולם מובעת בשיר מנקודות מבט שונות.

הסבירו והדגימו קביעה זו.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

פרדה / אלוה לסקר-שילר

תרגום: יהודה עמיחי

בית 1 אף לעולם לא באת עם ערב -
ישבתי באדרת כוכבים.

בית 2 אם דפקו על ביתי,
זה היה לבי שלי.

בית 3 הוא תלוי עכשיו על כל מזוזה,
גם על דלתה.

בית 4 שושנת אש דועקת בין שרכים,
בחום האר.

בית 5 צבעתי את השמים פטל
בדם לבי.

בית 6 אף לעולם לא באת עם ערב -
.... עמדת בניגודים זהב.

פרשו את הבית הרביעי בשיר, והסבירו את תרומתו לבניית משמעות השיר.

הדגימו את דבריכם.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענו על שאלה אחת בנושא שלמדתם.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 13–14.

13. תארו והסבירו כיצד מתח אידאולוגי או מתח אחר (בין דורות או בין עדות או בין יהודים לערבים) בא לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא זה.

ענו על פי:

א. רומאן **או** מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** שני שירים **או** שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

14. הסבירו והדגימו כיצד מערכות יחסים של הדמות המרכזית עם הדמויות הסובבות אותה משפיעות על תפיסת הזהות שלה. ענו על פי:

א. רומאן **או** מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** שני שירים **או** שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

ספרות בעקבות השואה

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 15–16.

15. תארו את דרכי ההתמודדות של דמויות ביצירות שלמדתם עם אימת השואה (בין שחוו אותה על בשרם בין ש"ירשו" אותה), והסבירו מה אפשר ללמוד מדרכי התמודדות אלה על הקיום האנושי. ענו על פי:

א. רומאן **או** הנובלה "מומיק" **או** שני סיפורים קצרים **או** מחזה. (30 נקודות)

ב. קטעי זיכרונות ועדות **או** מסה ("אל מעבר לטראגי" **או** "המכשולים האסתטיים של ספרות השואה") **או** שני שירים **או** "פוגת המוות" מאת פאול צלאן **או** שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

16. הציגו מאפיינים מרכזיים של ייצוג השואה (ייצוג ישיר או עקיף, איפוק או זעקה ועוד) בספרות (או בקולנוע), והסבירו כיצד הם באים לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא "ספרות בעקבות השואה". ענו על פי:

א. רומאן **או** הנובלה "מומיק" **או** מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** שני שירים **או** "פוגת המוות" מאת פאול צלאן **או** שיר וסרט קולנוע **או** קטעי זיכרונות ועדות **או** מסה ("אל מעבר לטראגי" **או** "המכשולים של ספרות השואה"). (20 נקודות)

התבגרות בראי הספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 17–18.

17. ביצירות שלמדתם בנושא זה, המתבגרים מתמודדים עם קשיים ומשברים בתהליך התבגרותם. תארו את ההתמודדות הזאת, והסבירו מה אפשר ללמוד ממנה על אופיים ועל תפיסת עולמם.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

18. גיל ההתבגרות מאופיין בקונפליקטים עם דמויות בעלות סמכות ובקונפליקטים פנימיים שמתחוללים אצל הדמויות המתבגרות. תארו קונפליקט מרכזי או קונפליקטים מרכזיים ביצירות שלמדתם בנושא זה, והסבירו כיצד הדמויות המתבגרות מתמודדות איתם. בנוגע לכל יצירה ציינו גם אם הקונפליקטים נפתרים.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 19–20.

19. הסבירו והדגמו את מקורות ההשראה או את תהליך היצירה, כפי שהם באים לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא זה. בנוגע לכל יצירה, הסבירו והדגמו גם את התרומה של אמצעי אומנותי אחד לעיצוב מקורות ההשראה או תהליך היצירה.

ענו על פי:

א. מחזה או שני סיפורים קצרים או רומאן. (30 נקודות)

ב. "הבריכה" מאת חיים נחמן ביאליק או שניים משירי נתן אלתרמן האלה: "השיר הזר", "הינה העצים", "עוד חוזר הניגון" או "משירי הנחל" מאת לאה גולדברג או שירי רחל האלה: "ספר שירי", "ניב", "נפתולים". (20 נקודות)

20. ביצירות רבות מתוארים מכשולים (הממסד, הקהל, קשר רומנטי, מחסום יצירתי שמקורו בנפש האומן, משבר נפשי) הניצבים לפני האומנים.

תארו את המכשול או את המכשולים שאיתם האומנים מתמודדים ביצירות שלמדתם בנושא זה, והסבירו כיצד הם מתמודדים עם מכשול זה.

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה או שני שירים. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

לא הכול ריאליסטי

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 21–22.

21. ביצירות רבות בנושא "לא הכול ריאליסטי" מתוארות התרחשויות המונעות מן הדמויות להגשים את מטרותיהן ולממש את כוונותיהן.

תארו מצבים כאלה ביצירות שלמדתם בנושא זה. הציגו את היסודות הלא־ריאליסטיים המשולבים בהם, והסבירו את תרומתם לבניית המשמעות של כל יצירה.

ענו על פי:

א. מחזה או נובלה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע או מדרש וסרט קולנוע או סיפור מן המיתולוגיה וסרט קולנוע. (20 נקודות)

22. אפשר לומר כי העולם המתואר ביצירות לא ריאליסטיות רבות דומה לעולם המתגלה בחלומות.

הסבירו והדגמו קביעה זו על פי יצירות שלמדתם בנושא "לא הכול ריאליסטי".

ענו על פי:

א. נובלה או רומאן או סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע או סיפור מן המיתולוגיה. (20 נקודות)

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 23–24.

23. ביצירות רבות בנושא זה מוצגות דמויות של נשים הבוחרות לשתוק או דמויות של נשים שהסביבה משתיקה אותן. כיצד באה לידי ביטוי השתיקה או ההשתקה של הדמויות, ומה הן הסיבות לכך? תארו את התמודדותן לנוכח השתקתן.

הסבירו את התרומה של השתיקה או ההשתקה לבניית המשמעות של היצירות.

ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או מדרש ושיר או סיפור מן המיתולוגיה וסרט קולנוע. (20 נקודות)

24. תארו את היחסים בין נשים לגברים ביצירות שלמדתם בנושא זה. האם יחסיהם מתאפיינים בעימות, בהשלמה עם המצב או ששוררת ביניהם הרמוניה? הסבירו את התרומה של יחסים אלה לבניית המשמעות של היצירות.

ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או מדרש ושיר או מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בהצלחה!